

# KRÓNIKA

## A VIHARSARKI VÉRES NAPOK 75. ÉVFORDULÓJÁRA

Hetvenöt évvel ezelőtt tömegméretű zendülésben buggyant ki a vihsarsarki agrárszegénység keserűsége. A XIX. század végi agrármozgalom zászlaját Békés megyében bontották ki, majd innen haladt tovább a szomszédos megyék felé.

Az *Orosházi Munkáskör* tagjai a II. Internacionálé párizsi alakuló kongresszusa hatásainak szellemében munkaszünettel kívánták megünnepelni 1891. május 1-ét. Asszonyaik hetekkel azelőtt munkához láttak és elkészítették a kör fehér selyem zászlaját. Május 1-én — a belügyminiszter tilalma ellenére — már reggel 7 órakor a kör helyiségében tartózkodtak a tagok, és az ünnep jelére az épület homlokzatán kitétték a zászlót.

Csendőrök érkeztek s a zászlóval együtt a szolgabírói hivatalba kísérték Kunos József, Vági György és Csöntör István napszamosokat, a kör választott vezetőit. A nép követte vezetőit s napestig harcolt a hivatal előtt szabadon bocsátásukért. „Megnyúzzuk a szolgabírót, kitömjük a bőrét!”, „Ha lebontjuk is a házat, még akkor is kihozzuk a zászlót!” — hangzottak a kiáltások a hivatal előtt várakozó tömegből.

Délután egy asszonyokból álló küldöttség kérte az őrizetbe vettek elbocsátását s a zászló kiadását, de hiába. Ekkor Szabó Jánosné proletár asszony felszólította a népet: „Utánam, emberek, vagy itt halunk meg, vagy kihozzuk a zászlót!” Betörték az épület kapuját, s beszerítették az udvarba a csendőröket.

Négy óra körül érkezett meg Békéscsabáról a távirati úton kért gyalogos század, amelyhez csendőr csoport is csatlakozott. „Kezdődött az irgalmatlan ütés, verés, karddal, fegyvertusával, közben pedig ismét eldőrdült egy-egy lövés” — írta az ellenséges beállítottságú megyei félhivatalos szócsó. Az *Orosházi Újság* 150—200 főre tette a sebesültek számát. Közülük *Szilasi Pál* és *Skorka János* cselédek neve ismeretes.

A *békécsabai május 2—4-i* mozgalmak is a munkáskörből indultak ki. Miután hónapok óta hiába kilincseltek a munkáskör alapszabályszerű működésének engedélyezéséért, elhatározták, hogy tömegmozdulással adnak nyomatékot követelésüknek. A nép május 2-án a község háza és főszolgabírói hivatal elé vonult. A főszolgabírót és a rendőr biztost — akik hatalmaskodva beszéltek az alapszabály kiadását kérő küldöttség tagjaival — a földre verte a felizgatott nép, majd megütközött az ellene bevetett gyalogos szakasszal és csendőrkülönítménnyel. „Szúrjatok és lőjete, az életnek úgy sincs előttünk semmi becse!” — kiáltották téglazápor közben a szuronyrohamra felfejlődött karhatalom felé. Ekkor sebesültek meg többek között *Maján János*, *Sznopek György*, *Obsuszt Pál* és *Pongrácz András* napszamosok. Az utóbbi a mellüregébe kapott halálos szúrást.

*Pongrácz András békécsabai napszamos május 6-án bekövetkezett halála jelezte első ízben, hogy az osztályharcban a magyar agrárproletariátus is vérét áldozza.*

Május 3-án főleg nőkből álló tüntetők ostromolták egész nap a tábornok vezette fegyveresektől védett község házat. „Adjátok ki testvéreinket, férjeinket, rokonainkat!”, „Nem bánjuk, ha leszúrtok is!” — hangzottak a kiáltások a szuronyok felé.

Május 4-én még eleven volt a mozgalom Békéscsabán. Ekkor kereste fel egy küldöttség a főjegyzőt, a munkásság folyamodványával, amelyben a mezőgazdasági munkák bér- és munkafeltételeinek javítását követelték.

Orosházán és Békéscsabán éjjel foganatosítottak tömeges letartóztatást a megmozdulásban részt vettek körében, de nem csak itt, hanem szerte a megyében lázas munkához látott a megtorló gépezet: mindezekelőtt a mozgalom továbbterjedését kívánta megakadályozni. A kormány katonasággal szállatta meg a községeket, és sebtében új főispánt

állított a megye élére, teljhatalmú kormánybiztosként. Hiába volt minden, májusban és júniusban egymást érték a kisebb-nagyobb szabású megmozdulások a Békés megyei *Újkigyóson, Békéssámszonban, Csorváson, Nagyszénáson, Szentetornyán,* illetve a Csanád megyei *Mezőkövácsházán, Reformátuskövácsházán, Csanádpalotán, Nagykamaráson, Dombegyházán és Kevermesen.*

1891. június 21-én *Battonyán,* a pravoszláv pünkösd vasárnapján zajlott le a táj harmadik nagy, vérrel pecsételt megmozdulása.

Olyan hírek tartották magukat a községben, hogy egy „királyi levél”, „miniszteri szerződés” érkezett az előljárásságra a munkások bérjavítása érdekében, de ennek kiadását megtagadják a helyi urak.

Nagyobb tömeg gyülekezett a battonyai embervásárnak nevezett piactéren, ahol *Pakurár Dimitriu* napszámos, szociáldemokrata ihletésű tájékoztatót tartott. Csendőrök érkeztek a térre, hogy kiszorítsák a tömeget, s közben a községházára kísérték *(Pakurárt).*

A helyi proletársereg a községháza elé vonult, ahol az előljárásság — a súlyosabb következményeket elkerülendő — szabadon bocsátotta *Pakurárt.* „Látjátok? Félnék már! Majd meglesz már az írás!”, „A főszolgabíró ki kell húzni!”, „Üssük agyon az urakat!” — hangzottak a jelszavak a megbátorodott tömegeből *Pakurár* láttán.

Benyomult a nép a községháza udvarára, ahol a csendőrök feltűzött szuronyokkal néztek szembe, s távozásra szólítottak. A proletárok nem hátráltak, mire puskatushoz nyúlt a csendőrség. A nép kövekkel és dorongokkal válaszolt. Az egyenlőtlen tusában a csendőrök sortüzet adtak le, ekközben *Németh József, Csuber István, Hidi Mihály és Geja András az életüket veszítették,* míg *Janovác Száva, Kozma Mihály* és még sokan mások súlyos sebeket szereztek.

A gyilkosságba esett hatóság ellen egész délután folyt a tüntetés *Pakurár Dimitriu, Nagy György András, Trifun Száva, Károly Margit* és *Timotity Zsiva* vezetésével.

A *battonyai magyar, román és szerb nép négy fiát gyászolhatta* a nap után, s mint a Békés megyei félhivatalos szócsó írta: „Intézkedés történt, hogy a kiválóbb izgatók még azon éjjel letartóztatassanak.”

A jogi megtorlás során legalább százévi börtönt mértek ki az 1891. évi viharsarki agrármozgalom részeseinek, de ez semmit nem oldott meg a feudálkapitalista társadalom méhében rejlő antagonizmusból.

Az emberöltő, amely elválaszt minket a hetvenöt évvel ezelőtti véres küzdelmektől, szakadatlan küzdelmekkel telt el, előbb a felszabadulásért, majd a munkásmozgalom mártírjainak álmaért, a szocializmusért.

A hősök emléke kötelez: a visszatekintésre — s a jövőbe tekintő kemény munkára. Az ifjúság, amely a frissen leleplezett emléktáblákat körülállja, csak áttételesen ismeri a múltat. *(Plántáljuk át szívükbe a mártírok emlékét, hogy a példamutatás bennük tartalomná váljon!*

VIRÁGH FERENC

## A KÖLTÉSZET NAPJA CSONGRÁD MEGYÉBEN

Már évek óta hagyományosan fonódik össze a költészet napja április 11-ével, *József Attilának,* a nagy magyar proletárköltőnek születési dátumával. A húsvéti ünnepekkel való ütközés miatt az idén április 10—17-e között bonyolították le a költészet-napi programokat országsszerte — Szegeden április 15-én és 16-án.

Ezt megelőzte a megyei megnyitó Kisteleken, melyet *Katona Sándor* országgyűlési képviselő köszöntője vezetett be. A kisteleki ünnepélyen *Csanády János* és *Andrássy Lajos* költők találkoztak olvasóikkal.

Zömmel fiatalok voltak kíváncsiak — még hozzá nem is kevesen! — a *Fegyveres Erők Klubjában* arra a négy fiatal szegedi költőre, akik 1963-ban az egyetem padsoraiból indulva, a mai magyar líra harmadik nemzedékének perspektíváit ígérték. Az „Égess!” jelszóval hirdetett emlékeztetés bevonulásuk óta termékeny évek teltek el; *Oláh Evának* ezúttali bemutatkozásában elsősorban a versek hangulatisága dominált. *Kelemen János* hangja tovább erősödött, költői világában a politikusság egyre határozottabban bontakozik ki. Hasonlóan kristályosodó folyamat figyelhető meg *Veress Miklósnál,* akit dr. *Csaplár Ferenc* bevezetőjében „poeta natus”-ként a született költőként jelölt meg ebben az